

**תהליך הערכה, המשגה וניסוח מקרה
בטיפול הורה-ילד ממוקד טראומה**

(Assessment, Conceptualization and Formulation)

קרן גולדברג

למה חשוב לשאול ולדעת על אירועים טראומטיים

- * שכיחות של אירועים טראומטיים אצל ילדים בגיל הרך גבוהה, בשל פגיעותם של ילדים בתקופת חיים זו.
- * יש תת דווה ותת הערכה של אירועים טראומטיים בגיל הרך.
- * הנחה שגויה רווחת אצל מבוגרים היא כי ילדים צעירים לא זוכרים אירועים טראומטיים, ילדים צעירים לא מבינים אירועים טראומטיים, ילדים צעירים מתגברים על חוויות טראומטיות.
- * כאשר אין תשאול אקטיבי של איש המקצוע יש סבירות גבוהה שלא ידווחו אירועים טראומטיים. (דוגמאות- ביה"ח מאיר)
- * לכולנו יש נטייה להימנע מהיזכרות וידיעה על חוויות טראומטיות.
- * אי ידיעה על התרחשותם של אירועים טראומטיים תמנע הבנה קלינית אמיתית ונכונה של תפקודו הרגשי, ההתנהגותי, החברתי והקוגניטיבי של הילד. (אבחון שגוי של הפרעות קשב וויסות).

הערכה

* תפיסת ההערכה כהליך חקירה פתוח ובלתי מוגבל.

מטרות הערכה

יצירת עמדה של שיתוף פעולה עם ההורה

- היכרות עם יכולות וחולשות הילד וההקשר ההתפתחותי הרחב שבו פועל יצירת הבנה והמשגה של השפעת הטראומה על הילד

- ניסוח מטרות טיפוליות בשיתוף עם ההורה

- הערכת היכולת ההורית לויסות, מנטליזציה, ותיקון במצבי דחק

עקרונות ההערכה

1. הערכה צריכה להתחבר ולהתאים לשלב ההתפתחותי של הילד ולכסות את תחומי התפקוד העיקריים מעבר להתמקדות בבעיה העכשווית.

2. הערכה כהזדמנות להתערבות מקדימה.

3. הורים ומטפלים הם שותפים חיוניים הן כמקורות אובייקטיביים והן כסוכנים המעצבים את בריאותו הנפשית של הילד.

4. עמדה שנשארת רגישה ופתוחה למידע ולהמשגות חדשות.

הערכה כהתערבות מוקדמת

- * מחויבות המטפל מהרגע הראשון לעשות מאמץ לשיפור המצב בהקדם האפשרי (עמדה פרואקטיבית).
- * הגשת "עזרה ראשונה פסיכולוגית".
- * המלצה למתכונת גמישה המשלבת איסוף אינפורמציה, עם ראשית התערבות.
- * התערבויות ראשוניות מספקות מידע על כוחות ופגיעויות של הילד והוריו. נותנת רמזים על פרוגנוזה.

בניית ברית עם ההורים

- * הצהרה על המטרה לסייע ע"י ההערכה לחזק את יחסי ההורה והילד.
- * ההורים כבני אדם אינדוידואלים, ולא רק בתפקיד הורי.
- * יצירת ברית חיובית כדי להפיק מידע מהימן ככל שניתן.
- * בזמן התערבויות לשמור על הערך העצמי של ההורה.
- * להשתמש בהבנות פסיכואנליטיות באופן שיעזור להורה להרגיש מובן.
- * להימנע מעמדה שיפוטית או מאשימה.

הערכה כהליך מתמשך

* התחשבות בשינויים התפתחותיים.

* התחשבות בשינויים אקולוגיים.

* התחשבות בחשיפה למידע שלא דווח קודם לכן.

תחומי הערכה

1. הערכת האירוע הטראומטי.
2. אינטייך התפתחותי: רגשי, חברתי וקוגניטיבי. (לפני ואחרי).
- כולל הערכת ארועים טראומטיים
3. הערכת יחסי הורה-ילד.
4. הערכת תזכורות טראומטיות.
5. הערכת טראומות של הורים

כלי הערכה

- * שימוש בהערכה קלינית לא מובנית (ראיון ותצפית):
- * הערכת הורות, תצפית על התקשרות, הערכת אינטראקציה.
- * שימוש בכלים מובנים:
- * שאלון אירועי טראומה עבור הילד
- * שאלון אירועי טראומה – הורה
- * שאלון מלאכים
- * שאלונים אינטייק התפתחותי

הערכת האירוע הטראומטי

* אירועים טראומטיים יכולים לקרות במהירות של הרף עין וכל המשתתפים המעורבים יכולים להציג פרספקטיבות שונות.

* כל פרספקטיבה חשובה ועוזרת להבין מה חווה הילד.

* מה הילד ראה?

* מה הוא שמע?

* מה הוא הרגיש?

* מה היה הכי מסוכן?

* מה היה הכי מפחיד?

* מה נאמר לילד?

* מה הילד עשוי היה לשמוע?

שאלון ארועי חיים לילד

כן	לא	לא בטוח	1. האם אי פעם ילדך היה בתאונה רצינית בה מישהו היה יכול להפצע באופן חמור או למוות? (למשל תאונת דרכים רצינית, נפילה רצינית, מצב שבו היה/ היתה יכולה להכות או לטבוע)
כן	לא	לא בטוח	2. האם אי פעם ילדך ראה תאונת חמורה בה מישהו היה יכול להפצע באופן חמור או למוות? (למשל תאונת דרכים רצינית, נפילה רצינית, מצב שבו היה/ היתה יכולה להכות או לטבוע)
כן	לא	לא בטוח	3. האם אי פעם ילדך היה אי פעם באסון טבע חמור בו מישהו היה יכול להפצע באופן חמור או למוות? (רעידת אדמה, שריפה)
כן	לא	לא בטוח	4. האם אי פעם ילדך חזה מחלה חמורה או פציעה חמורה של מישהו קרוב מאוד אליו?
כן	לא	לא בטוח	5. האם ילדך עבר אי פעם הליך רפואי חמור כלשהו או שחלה במחלה מסכנת חיים, או האם ילדך טופל ע"י צוות מד"א או היה בחדר מיון או אושפז ללילה?
כן	לא	לא בטוח	6. האם אי פעם ילדך הופרד ממך או מאדם אחר שילדך קרוב אליו מאוד ותלוי בו ליותר ממס' ימים או תחת מצב שהיה מאוד מלחץ (למשל: יציאה לאומנה, הגירה, מלחמה, או אישפוז)
כן	לא	לא בטוח	7. האם אי פעם מישהו קרוב מאוד לילדך ניסה להתאבד או לפגוע בעצמו?
כן	לא	לא בטוח	8. האם אי פעם מישהו פגע בילדך גופנית, למשל ע"י: מכות, דחיפות, חניקה, נשיכה, ניגור או כוויה? או האם מישהו העניש את ילדך וגרם לא פציעה גופנית או חבלות? או האם מישהו תקף את ילדך באקדח, סכין או כלי נשק אחר? (מישהו מתוך או מחוץ למשפחה)
כן	לא	לא בטוח	9. האם אי פעם מישהו איים באופן ישיר על ילדך, בכך שיגרמו לו חבלה גופנית חמורה?
כן	לא	לא בטוח	10. האם אי פעם מישהו שרד את ילדך? האם ילדך נכח במצב שבו הורה, מישהו מהמשפחה או חבר נשדד?
כן	לא	לא בטוח	11. האם אי פעם ילדך נחטף ע"י מישהו (כולל הורה או קרוב משפחה)? או האם אי פעם מישהו קרוב מאוד לילדך נחטף?
כן	לא	לא בטוח	12. האם אי פעם ילדך הותקף ע"י כלב או בע"ח אחר?
כן	לא	לא בטוח	13. האם אי פעם ילדך ראה או שמע או שמע על אנשים במשפחה שלך מתקוטטים פיזית, מכים, בועטים או

אינטייק התפתחותי

מסתמך על דוח הורים: מההריון ועד להווה, עם דגש על חווית ההורות, אופי היחסים עם הילד, ייצוגי ההורה את הילד, ציוני דרך התפתחותיים

1. מומלץ לבקש מהם לתאר מהלך של יום בחיי הילד. זה מסייע לעיגון מידע ספציפי על פני הכללות.

2. זיהוי דמיון והבדל בתגובות ובתפיסות ההורים את הילד במצבים השונים.

3. התייחסות להקשר האקולוגי (עוני, רשת תמיכה, הקשר תרבותי)

שאלון אירועי חיים להורה

* אירועים קשים ומצבי דחק שאנו כהורים חוינו בעבר משפיעה על ההבנה שלנו את החוויה של הילד באירוע הטראומתי ועל יכולתנו לסייע לו. ברצוני לברר האם ישנם אירועי חיים קשים שאתם חוויתם בעבר ועשויים להיות רלבנטיים. גם תכנים אלו עשויים לעורר רגשות קשים אנא שתפו אותי במידה ואתם חויים קושי. האם במהלך החיים חוויתם 1. פגיעה/התעללות פיזית

* 2. פגיעה/התעללות רגשית

* 3. פגיעה/התעללות מינית

* 4. הזנחה רגשית

* 5. הזנחה פיזית

* 6. האם אמך חוותה פגיעה פיזית

* 7. האם הוריך השתמשו בסמים/אלכוהול

* 8. חווית אובדן הורה, גירושין או פרידה

* 9. משהו במשפחה שהיה במעצר או בכלא

* 10. משהו במשפחה שסבל מדיכאון, הפרעה נפשית ו/או ניסה להתאבד

* עבור כל שאלה שנענית בחיוב נשאל:

* א. בן כמה היית כשהאירוע קרה?

* ב. מתי הוא נפסק?

* ג. כשהאירוע קרה, האם האמנת שאתה או מישהו

* אחר עלול להיהרג או להיפצע קשות? כן לא

* ד. בזמן האירוע, האם חווית תחושות עזות של חוסר

* אונים, פחד או אימה? כן לא

שאלון מלאכים

* האם יש לך זיכרון מהזמן בו היית ילד קטן, בו הרגשת אהוב במיוחד, מובן לאדם אחר ובטוח?

הבהר כי הזיכרון לא חייב לכלול בן משפחה או הורה.

* אם המרואיין יאמר אמירה כללית, כמו: "אמי אהבה אותי. תמיד הרגשתי כי היא

* מקבלת אותי ומבינה אותי", נסה לבדוק את הנסיבות הספציפיות של המתואר.

* אם המרואיין יספר כי "אמא ואני נהגנו לאפות יחד", בקש ממנו לתאר פעם מסויימת

שהדבר התרחש. מה היה תוכנו של הזיכרון? האם יש עוד זיכרונות כאלה? _

* כיצד אתה מרגיש עתה, בזמן שאתה מספר, בהתייחס לזיכרונות שהעלית?

* האם משהו במה שסיפרת תומך או מתקשר לדרך ולאופן בו אתה מגדל את ילדך? האם

יש משהו מהתיאור אשר מסייע לך בגידול ילדך?

הערכת יחסי הורה-ילד

הערכה באמצעות:

- * תצפית ילד – הורה, וילד עם שני הוריו (מומלץ בבית).
- * הערכת הילד בנוכחות ההורה:
- * מצב הרוח הכללי של הילד וההורה והטווח הרגשי.
- * ויסות רגשי: איך והאם ההורה והילד יוצרים ויסות הדדי
- * שימוש בהורה לתמיכה רגשית ולעזרה במשימות קשות
- *

הערכת יחסי הורה-ילד

- * הטון הרגשי ביחסים: מידת הנינוחות והחיבה ביחסים
- * היכולת לשתף פעולה ולנהל אי הסכמות
- * רמת הקונפליקט והמצוקה אצל ההורה והילד
- * האם ההורה יכול להציב גבולות וכיצד הילד מגיב לגבולות
- * אפיונים ביחסים: מעורבות יתר של ההורה, תת מעורבות של ההורה, יחסים מתוחים/חרדים, יחסים של כעס/עוינות, יחסים שכוללים פגיעה פיזית או מינית.
- * תמות משמעותיות במשחק ובאינטרקציה
- * הנאה משותפת בקשר
- * צורת הדדיות ביחסים

המשגת המקרה

1. ניסוח המקרה כולל סינטזה של הממצאים מהכלים ואופנויות ההערכה השונים, והמשגה שמשלבת אותם לכדי תמונה לכידה של תפקוד הילד בהקשר של יחסיו עם הוריו ועם אחריים משמעותיים ובנסיבות הסביבתיות.
2. המשמעות של התנהגויות וסימפטומים במונחים של מאמצי הילד להבין את העולם, היא חוט מארגן בהמשגת המקרה ובתכנית הטיפול.
3. קביעת מטרות בשותפות עם ההורה, תוך שקיפות של תהליכי החשיבה הטיפוליים.

שאלות מנחות להמשגת מקרה

- מה קרה, איך זה השפיע על הילד, ההורה ויחסים ההתקשרות?
מהי התרחשות הטראומה של הילד?
מי היה הילד לפני הטראומה? - טמפרמנט, ויסות רגשי, התפתחות, סגנון התקשרות
- מהי ההיסטוריה הטראומטית של הילד ושל הוריו וכיצד היא משפיעה על ההתמודדות עם הטראומה הנוכחית?
- * מה היו יחסי ההתקשרות בין ההורה לילד לפני הטראומה?
- * נזעה את ההעברה הביינדורית של דפוסי יחסים והתחוללות טראומה
- * ננסה להסביר את השפעת האירוע הטראומטי על הילד מבחינת הסימפטומים שלו.
- * ננסה להסביר את השפעת הטראומה על התפקוד ההורי: הימנעות, הפחתת רגישות, עוררות יתר וכו'
- מהן החוזקות והכוחות שהילד והוריו מביאים שנותנים תקווה ומהם ה"מלאכים" (החוויות המיטיבות המופנמות) שמסייעים?

שאלות מנחות להמשגת מקרה

- אילו תזכורות טראומטיות ניתן לזהות?
- איך ניתן לעזור להורה ולילד לשקם את מערכות היחסים, לעבד את הטרומה ולהתמודד עם הקשיים שהתפתחו בעקבות הטרומה כך שהילד יוכל לחזור לנתיב התפתחותי נורמטיבי?
- מה הסטינג הטיפולי המועדף למקרה?
- מה הם מטרות הטיפול?
- כיצד ניתן לדבר על זה עם ההורה במונחים של סיבת הפנייה, סימפטומים קשיים, מטרות ודרכי התערבות?
- כיצד נסביר לילד את סיבת הפניה לטיפול?

ניסוח המקרה

תחילת בניית הפורמולציה: הכנה לקראת המפגש הורה-ילד הראשון

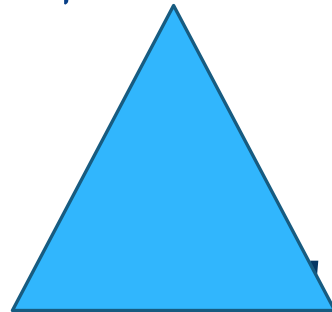
* כשהסימפטומים של הילד מחוברים למצוקה ולטראומה, חיבור הקשיים של הילד לאירוע נותן לילד ולהורה את המסר שלרגשות קשים יש משמעות וניתן לתקף את הטראומה

* מה לספר לילד? (סיבת הפניה)

* להגיע להסכמה עם ההורה לגבי נרטיב פשוט שמחבר בין:

- מה חווה הילד? (האירוע הטראומטי)
- איך הילד מרגיש ומתנהג מאז האירוע? (סימפטומים)
- האפשרות של עזרה)

מה קרה לך?

עזרה

גשות וההתנהגויות

וותקווה